

KIÁLLÍTÓTEREMBEN

Műterem üres kerettel

„A gondolkodónak mindenre barátságosan kell tekintenie, ami félbeszakítja a gondolatait (zavarja a gondolkodásban, ahogy mondani szokás); e dolgokat az ajtón belépő, a művésznek felkiáltó új modellként nézze. E megszakítások a magányosnak élelmet hozó hollók.” A hatos villamos kanyarodik éles fémhangon, mentő húz át a színen, gyerekek kiált, a hangok az ablakrészen át szívárognak a műterembe. Szétterülnek fátyolként. A fény sem, az északra néző ablak nagy, koszos tábláin átderengő világosság sem jut messzire a műterembe. A távolabb álló tárgyakra még csak más tónust sem terít. Váli Dezső festő magához koptatott széken ül a műtermében. Az ajtó alig résnyire nyílik. Téma lép be: maga a műterem.

Váli Dezső még csak el sem csodálkozik. Új farostlemezt támaszt neki a festőállványnak, egész lassan a festékekhez nyúl, órákig gondolkodik, míg kiválaszt egy színt, és festeni kezd.

Egészen meglepő módon alakul Váli Dezső festőpályája. A katalógusban látom: már ötvenhez közeledik. Persze, hiszen első fontos képeivel még a hetvenes évek elején bukkant föl, rossz emlékek Stúdió-kiállításokon, épp a generálzafatos félabsztrakció idején. Akkori képei a semmit kísértették. Eltévészthetetlen volt a hangja, kemény közelharoban álltak össze a szorongató véletlenből valóságossá felületei. Azt hihettük, ez így is marad.

Aztán valami jubileuminak nevezett tárlaton az összes festményét szép akkurátusan négyzetlapokra vágta, és kiszórta a placcra: gyertek, kritikusok, nézők, nekem így ment, most ti csináljatok valami jobbat.

Nem hagyta abba. Zsidó temetőket kezdett fotózni, rajzolni, festeni. Kihívása immár a sorsnak szólt.

Mind ez idő alatt, úgy képzelem, ült a műtermében, rágódott, és várta, hogy nyíljon az ajtó. Várta a közönséget, a megbízót, a velegondolkodót, vagy egyszerűen a nézőt, aki hajlandó lenne futó pillantásnál többre méltatni egy képet.

Mostanáig alig-alig nézett be valaki. Most meg a műterem.

Váli Dezső kiállításán, az Ernst Múzeumban (szeptember 16-ig nyitva) újabb képeit láthatjuk, százszor százas fatáblákat, a műterem mindeniken. Nem egyszerűen téma. Léthelyzet. Mert a pusztá lét a téma, a végtelen magányosság idején. Minden kép — többnyire ugyanaz a sarok, ablak, ágy, szék, felülről, legfeljebb egy falhoz támasztott üres keret — létbe tárgult pillanatai.

S ami különös, a magányos Váli Dezső épp ezzel a műterem-élménnyel került közel némelyik pályatársához: lefoszlott színeivel Karátson Gáborhoz, borzongató tereivel Vojnich Erzsébethez.

(bán)